

FILMHANDLEDNING

Killjakten

Filmen distribueras av Örnfilm, Östgötagat 67, 116 64 Stockholm. Tel 08 - 714 48 90

Killjakten

av Annika Thor

Killjakten är en dokumentärfilm om två trettonåriga tjejer, Kinga och Elin, som börjat intressera sig för killar. I den här handledningen behandlas filmen med utgångspunkt i den gren av ungdomsforskningen som inriktar sig på tonårsflickornas värld och bygger på artikeln *Flickrummets hemligheter* (publicerad i *Film & TV* 1992:4). Texten har därför en relativt teoretisk prägel och är i första hand avsedd för läraren eller den vuxne diskussionsledaren. Förslag på diskussionsfrågor finns samlade i slutet av häftet.

En fältstudie i en okänd kultur

Den vita telefonen står mitt på det rosa, ulliga sängöverkastet. Runt den sitter tre flickor i fjortonårsåldern. Det är lilla, blonda Helena som ska ringa - eller ska hon inte? Hon vågar inte! Jo, hon måste, säger Kinga och Elin. "Han kommer aldrig att ta initiativet, även om han älskar dig", slår de fast. "Killar tar aldrig initiativet. Det var på 1700-talet dom gjorde det." Helena pussar på fotot av Samir men rör inte telefonen. Kinga försöker "hypnotisera" henne. "Jag måste skärpa mig!" utbrister Helena. "Jag är en vuxen kvinna, nästan i alla fall." Hon får syn på en BH-annons i en veckotidning och undrar om hon kanske skulle bli modigare med en sådan på sig. "Vad skulle du stoppa i den?" undrar kompisarna rätt men kärleksfullt. "Kan ni inte övertala mig?" vädjar Helena. "Hur ska jag göra, vad ska jag säga?" Kinga instruerar henne. Hon ska säga sitt namn och att hon gillar honom, kanske be att få ett foto. Helena slår numret - men modet sviker henne vid sista siffran.

Scenen ur Lena Hellmans dokumentärfilm *Killjakten* kan verka trivial och obetydlig. Men under den vardagliga ytan döljer sig betydelsefulla erfarenheter och utvecklingsprocesser. I arbetet med *Killjakten* har Lena Hellman inte utgått från någon psykologisk eller sociologisk teori, utan från sina egna minnen från tonårstiden och från sin nyfikenhet på dagens unga tjejer. Men samtidigt är hennes film ett slags fältstudie i en okänd eller osynliggjord kultur, ett åskådliggörande av några av de företeelser som den spirande feministiskt inriktade ungdomsforskningen ägnar sig åt.

Bedroom culture

I vårt samhälle, där det manliga utgör normen och det kvinnliga avviken, är det inte underligt att tonårstjejnars kultur är mer eller mindre osynlig. Pojkarna protesterar mot skolans förtryck genom att vara utagerande, flickorna genom att bli tysta. För massmedierna är ordet "ungdom" i allmänhet liktydigt med "ungdomsproblem", och det i sin tur med "värstingar" (av manligt kön), fotbollssupportrar och gängkulturer. När flickor finns med i dessa sammanhang är det på pojkarnas villkor och i deras skugga. Pojkarnas kultur är synlig och offentlig, den kräver uppmärksamhet och åtgärder.

Länge var också forskningen om ungdomskulturer

inriktad på de manligt dominerade, tydliga subkulturerna. Banbrytande och tongivande inom denna ungdomskulturforskning var den engelska "Birminghamskolan". I början av 80-talet blev två av dess kvinnliga medlemmar, Angela McRobbie och Jenny Garber, allt mer medvetna om att inriktningen på gatans stilar och subkulturer innebar att man "glömde bort" flickorna eller i bästa fall såg dem som bihang till pojkarna. De myntade begreppet "bedroom culture" för att beskriva flickornas egen kultur, den som till största delen utvecklas hemma, i det privata rummet, medan pojkarnas kultur tar form ute, på den offentliga arenan.

Att flickorna drar sig tillbaka bakom flickrummets stängda dörr har delvis att göra med den manliga kulturens dominans och den kvinnligas underordnade ställning. Flickor i puberteten börjar bli klart medvetna om att kvinnliga egenskaper och erfarenheter värderas lågt i samhället. Men självklart har de ett stort behov av att få sina känslor och upplevelser speglade och bekräftade av någon som delar dem, det vill säga av andra flickor. Det behovet är utgångspunkten för "tjejsnacket".

I en annan film av Lena Hellman, *Festen då allt hände*, utspelar sig den centrala scenen också i ett flickrum, där ett helt gäng flickor diskuterar händelserna under en fest som spårade ur. Framför allt rör sig samtalen kring de två tjejer som haft sina första samlag under festen. Det är tydligt att de två flickornas behov av att berätta om och jämföra sina upplevelser är lika stort som de andras nyfikenhet ("Vad gjorde han? Gjorde det ont? Ångrade du dig sen?"). Den gemensamma bearbetningen av erfarenheter ställer också de andra flickorna inför frågor som: Hur skulle jag ha gjort? Vågar jag säga nej om jag inte vill? Vet jag ens själv vad jag vill?

Flickrummet är inte bara en fristad där flickorna kompilerar sin underordnade ställning i yttvärlden. Det är också ett positivt frirum där de ostörda kan experimentera med sin kvinnliga identitet, ett "kvinnlighetens privata provrum", som den danska ungdomsforskaren Kirsten Drotner kallar det, och en trygg bas för deras expeditioner ut i pojkarnas värld. Där provar tjejerna kläder (sina egna och varandras) och smink, lyssnar på musik, övar dansstilar, tittar på *Beverly Hills* och andra ungdomsserier i TV, läser Frida och Vecko-Revyn - och pratar, pratar, pratar.

Det fysiska rummet är en yttre gestaltning av ett inre, hemligt rum dit obehöriga inte äger tillträde. Flickrummet inreds efter ägarinnans personliga smak (i *Killjakten* representerad av Helenas val av mjuka pastellfärgade material och Kingas tuffare svartvita textilier) och fylls med symboliskt laddade ting.

I flickrummet umgås man oftast två och två, eller möjligen tre. Med bästa väninnan tränar sig flickan i förmågan till närhet och intimitet, samtidigt som förhållandet till bästisen i viss mån ersätter den nära relationen till modern och underlättar frigörelsen från henne. Flickorna speglar sig i varandra, prövar olika roller och stöder varandras utveckling.

Med tanke på väninnerrelationernas stora betydelse för de flesta unga flickor är det förvånande att de så sällan tematiseras i ungdomsfilmerna. Visst förekommer det väninnor i en del amerikanska tonårsfilmer, men de spelar alltid en andraplansroll i förhållande till Honom, som den kvinnliga huvudpersonen strävar efter att vinna. Och i flera av 80-talets "stora" tjejfilmer, som *Flashdance*, *Pretty in Pink* och *Dirty Dancing*, finns inga väninnor alls. Deras hjältinnor är så starka och självständiga att de inte tycks behöva några tjejkompisar.

Avståndsfrölskelse som "övning"

I *Killjakten* är det själva frölskelsen som står i centrum, inte föremålet. Och frölskelsen är i allra högsta grad en gemensam angelägenhet för vänningegänget. "Jag har ingen att vara kär i", säger Helena i början av *Killjakten*, varpå tjejerna gemensamt letar igenom skolkatalogen efter ett lämpligt objekt och hittar Samir. Kinga blev för sin del kär i Christian "vid första ögonkastet" i skolans rasthall. Ingen av dem känner egentligen den pojke de är kär i, och det tycks inte spela någon roll. "Jag blir lycklig bara jag ser honom", säger Kinga. "Han behöver inte göra så mycket. Bara han tittar på mig så är jag lycklig en hel dag."

I själva verket är den avståndsfrölskelse som Helena, Kinga och andra flickor i tretton-fjortonårsåldern ägnar sig åt ett utvecklingssteg mellan å ena sidan förpubertetens svärmeri för idoler (manliga eller kvinnliga), lärare eller mycket äldre pojkar, å andra sidan den första "riktiga" kärleksrelationen till någon av det andra könet. Den verkligt betydelsefulla relationen är fortfarande den mellan flickorna inbördes, vilken "byggs på" med frölskelsen i en pojke som befinner sig på betryggande avstånd (åtminstone i en annan klass). Samtidigt som flickorna längtar efter intimiteten med en pojkvän, är de också rädda för de sexuella och andra krav som den skulle föra med sig. Än så länge ligger lustkänslorna mer i själva förförelsespelet, i blickar, antydningar och förhoppningar, och i utbytet av erfarenheter och förtroenden med väninnorna, än i några faktiska erotiska upplevelser.

Förtjusta skildrar tjejerna i *Killjakten* hur det känns: det blir varmt i hela kroppen, det bubblar i halsen och snurrar i huvudet, fingrarna skakar och knäna blir som gelé. Vart man än tittar ser man bara honom, det går inte att koncentrera sig - och så känner man sig glad! "Om han skulle bli kär i mig och börja ringa, skulle jag bli överlycklig", säger Kinga. "men samtidigt skulle jag inte veta riktigt vad jag skulle göra, för jag har aldrig haft någon riktig kille. Jag vet inte hur man gör." Helena blir både förskräckt och lycklig vid tanken på att Samir skulle kunna säga något till henne på skolgården - "Det får ju bara inte hända, men ändå, om det händer så vore det jättehärligt! Det är ju det man vill, men man är ju inte så van när man är så här ung."

Inslaget av lek och spel märks i *Killjakten* särskilt tydligt hos Helena. "Åh! Mitt hjärta brister!" kan hon utropa med en teatralisk gest, följd av ett fnitter. På gatan bär hon ett foto av Samir (som hennes pappa förstorat ur skolkatalogen) framför sig medan hon med självironisk distans deklamerar: "Åh, Romeo ...".

Jakten på killarna tar sig former som tillåter flickorna att fortsätta vara barn. När Helena och Kinga smyger utanför Samirs hus uppför de sig som om det vore en lek från ett föregående åldersstadium. Men att våga ta initiativet, våga ringa och tala om att man är kär, är också ett slags

"kvinndomsprov", ett sätt att bevisa att man är "en vuxen kvinna, nästan i alla fall". Helena säger när hon äntligen ringt Samir att det "kändes som om jag hade klarat något". Genom att pröva sig fram och undersöka sina känslor i avståndsfrölskelsens trygga och kravlösa form, "tränar" flickorna inför framtiden. De formulerar sina erfarenheter och tar del av varandras, de studerar veckotidningar och TV-serier för att få veta mer om "hur man gör". Alldeles i slutet av *Killjakten* konstaterar Helena mycket sakligt att chansen att hon ska "få" Samir är ganska liten. "Men det är ju bra att öva."

Att diskutera

- Vilken scen är roligast i filmen? Känns någon scen pinsam att titta på? Skulle ni själva vågat medverka i sådan här film? Vilka förutsättningar tror ni krävs för att kunna göra en sådan här skildring?
- Hur umgås flickorna i filmen med varandra? Vad är viktigt i deras sätt att vara tillsammans? Vad betyder det egna rummet för deras sätt att umgås?
- Hur väljer flickorna de killar som de blir kär i? På vilka sätt söker de kontakt med dem? Vad händer när de väl ska prata med dem?
- Hur reagerar killarna på tjejernas uppvaktning? Är det sant som någon säger i filmen, att killar aldrig tar initiativet? Hur skulle den här filmen sett ut med killar som huvudpersoner?
- Vad menar Helena när hon säger att det nog inte kommer att "bli något" mellan henne och Samir - "men det är ju bra att öva"? Är kärlek något som man måste öva sig i?
- Har ni sett någon liknande film tidigare? Hur skapas våra bilder av hur tjejer/kvinnor och killar/män ska vara gentemot varann? Hur skildras ungdomsvärlden i allmänhet i media?

Regissör - Lena Hellman

Lena Hellman har jobbat på TV som filmfotograf under många år. Som dokumentärfilmare har hon koncentrerat

sig på ungdomar; framför allt den del av ungdomslivet som inte är synligt, som sker bakom stängda dörrar eller när ingen vuxen är närvarande. 1986 kom den första dokumentären *Lumpen - en film om killarna och kriget*. Nästa film, *Epoxy - kärlek och rock*, växte fram ur en 14-årig flickas dagbok och skildrar hennes förälskelse i Hjorthagens lokala rockstjärna. *Festen då allt hände* är en dokumentärfilm om två tjejers första föräldrafria fest - då allt hände! *Killjakten* fick Nordisk Panoramas pris för bästa barn- och ungdomsfilm 1992.

Att läsa

Mer om flickors utveckling, relationer och kulturmönster kan man läsa i antologin *Om unga kvinnor* (red. Hillevi Ganetz och Karin Lövgren, Studentlitteratur 1991). I *Kvinnovetenskaplig tidskrift* nr 1:1986, finns intressanta artiklar av de danska ungdomskulturforskarna Kirsten Drotner

och Anne Scott Sörensen. Artiklar i ämnet har också varit publicerade i *Häftet för kritiska studier* nr 4:1987 (Hillevi Ganetz: *She was only sixteen*) och i Svenskläraryrningens årsskrift 1990: *Ungdomskultur* (Sabina Cwejman: *Tonårsflickors vänskap och deras framtidsbilder*).

Produktionsuppgifter

Manus, regi, foto: Lena Hellman
Musik: Annika Kjell
Ljud: Anna Caristen

Medverkande: Helena Forsell, Kinga Sandén m fl.
Längd: 41 min
Sverige 1992.

Den här filmhandledningen är utgiven av Svenska Filminstitutet, Film & Publik.

Redaktör: Klas Viklund/Susann Jonsson

Redaktionskommitté: Annika Thor, Elisabet Edlund, Lars Söderén

Filminstitutet, Film & Publik, Box 27 126, 102 52 Stockholm

Till vissa filmhandledningar finns en videokassett med utdrag ur filmen. Filmhandledningarna kan beställas mot en expeditonsavgift, videokassetter kostar 150:-, inkl moms. Porto tillkommer. Man kan också prenumerera på en förteckning över filmhandledningar och studiekassetter